

Hančina a Editina vzpomínka na Turecko

Hanka a Edita cestovaly, jak jen mohly. Kdo nezažil éru komunistického Československa a může si dnes vyjet jen tak přes prázdniny do Austrálie, do Indie, do Thajska, kam se mu zlíbí, nemá představu, jak tehdy bylo složité vycestovat jinam, než do zemí „východního bloku“. Pokaždé, když se Hance a Editě podařilo navštívit nějakou „kapitalistickou zemi“ s tvrdou valutou, s nadšením vyprávěly po návratu o svých setkáních s Romy. Všude se s nimi dorozuměly. Shledávaly nejen to, že člověk se dorozumí, má-li k tomu dost ochoty a schopnosti a „phundrado jilo“ (otevřené srdce), ale i to, že jsou si různé romské dialekty ve světě skutečně více či méně blízké a ke vzájemnému dorozumění mezi jejich mluvčími je třeba jen trochu jazykové zkušenosti a právě oné vůle se domluvit.

Svou drobnou vzpomínku na Turecko, které navštívily v roce 1987, napsaly a rozdaly svým kamarádům.

O tom, že Romové žijí ve všech zemích Evropy, nemáme pochyb a v mnoha zemích jsme se o tom přesvědčily už dávno, ale zatím jsme se nesetkaly se žádnými Romy neevropskými.

V Turecku jsme je nemusely dlouho hledat. Hned v přístavním letovisku Kuşadası jsme objevily rodinu, která prodávala své výrobky z proutí: koše a košíky, židle, stoly, skříňky

| Hanka mezi tureckými košíkáři, foto Edita Žlnayová |

i drobné suvenýry. Přijali nás okamžitě velice vlídně a srdečně ve svém stanu poblíž cesty vedoucí k Efazu. Stan jim slouží jako letní přístřeší, v zimě žijí spolu s příbuznými v jednom společném domě ve městě. V sezóně, která začíná v květnu, se velká rodina rozdělí, aby mohla prodávat své zboží v různých turistických centrech.

Při setkání jsme s trochou obavy uvažovaly, jak se domluví-

me, ale záhy se ukázalo, že romština bude tím nejlepším dorozumívacím prostředkem. Problém byl jen s číslovkami, protože naši hostitelé počítali turecky. Počítat se dá ovšem na prstech, a tak byl problém překonán. Chybělo-li přece jen nějaké slůvko, pomohl anglický slovník, který slouží Romům při obchodování s cizinci.

Strávili jsme společně celý den a při obědě jsme stačili probrat nejdůležitější otázky turecké, československé i mezinárodní politiky, historii a postavení Romů, výhody a nevýhody polokočovního způsobu života, možnostni zlatokopectví v Turecku i nezbytnost zvyšovat si vzdělání a znalost jazyků. Pak jsme všechno zapili rakijí, a to docela potají, aby Alláh neviděl, a pochopili jsme, že přes vzdálenost tisíce kilometrů máme k sobě blízko.

Paš o komunisti te kamelas Rom te dživel pal o bašaviben, ta mušinelas te thovel tele skuški. Phučenas lestar na ča či džanel o noti, teorija, kajse bufa, afe chudkernas les avri pal o maxizmus-leñinismus.

T'avel o Rom angle komisija, sikhaven leske le Marxos, phučen k'oda. O Rom, dikhel, dikhel, na džanel. Sikhaven leske le Engelsos. O Rom na džanel. Sikhaven leske le Zapotockis. Tiž na džanel.

„No ta, cigan, sar kames te avel lavutaris, te na džanes, k'oda Marx, Engels, Lenin?“

„Užaren, sudruhale,“ phenel o Rom. „The me tumendar phučava.“ Lel avri andal e žeba e fotka – šukar Rom andro kale ancugos, parno gad. „Phenen mange, k'oda.“

O raja na džanen.

„Oda o Berkis, baro primašis pal e Slovensko!“ Sikhavel lenge aver fotka, tiž Rom, rajkano, šukar, thulo, bajusi, parno gad, kalo ancugos. „K'oda?“ O sudruhi na džanen.

„Sem oda o Rinaldo! Hirešno lavutaris! Mek o cikne čhavore les džanen!...No dikhen, rajale, Me džanav miri banda, tumen džanen tumari banda.“

Když si chtěl Rom za komunistů vydělávat hraním, musel složit zkoušky. Ptali se ho nejenom, jestli zná noty a teorii a takové věci, ale snažili se ho nachytat z marxismu-leninismu.

Tak přijde Rom před komisi, ukážou mu obrázek Marxe a ptají se, kdo to je. Rom kouká, kouká, neví. Ukážou mu Engelse, zase neví. Ukážou mu Záptockého. Taky neví.

„Hele, cikáne, jak chceš být hudebníkem, když nevíš, kdo je Marx, Engels, Lenin?“

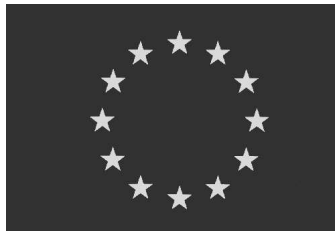
„Počkejte, soudruzi,“ povídá Rom, „já se vás taky na něco zeptám.“ Vytáhne z kapsy fotku, na fotce krásný Rom v černém obleku, bílá košile. „Řekněte mi, kdo to je.“

Pánové nevědí.

„To je Berki, slavný primáš ze Slovenska.“ Ukáže jim další fotku, zase Rom, vznešený, krásný, tlustý, knírek, bílá košile, černý oblek. „Kdo to je?“ Soudruzi nevědí.

„To je přece Rinaldo, slavný hudebník! I malé cikánské děti ho znají!...Tak vidíte, pánové, já znám svoji bandu a vy zase znáte svoji bandu.“

Ze zápisků HŠ

Romano džaniben – jevend 2004
Sborník romistických studií

Vydává Společnost přátel časopisu Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
e-mail: dzaniben@email.cz (redakce, distribuce), www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktorka: Milena Hübschmannová
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technický redaktor: Peter Wagner
Grafická úprava: Juraj Horváth
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkcí zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz
Náklad: 700 ks
Doporučená cena: 140 Kč
Roční předplatné: 280 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.

Tento dokument byl vytvořen za finančního přispění Evropského společenství. Názory zde prezentované vyjadřují postoje Romano džaniben, a proto nemohou být v žádném případě považovány za oficiální postoj Evropského společenství.

**Toto číslo vyšlo díky finanční podpoře Ministerstva kultury ČR
Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětem holocaustu.**